

## รายงาน

# เรื่อง การใช้ประโยชน์จากรายงานพยากรณ์และการประเมินพื้นที่เสี่ยงโรคไข้เลือดออก ของหน่วยงานเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกกระทรวงสาธารณสุข

ธีราวดี กอพยัคฆินทร์, รัตนาพร บุญมีป้อม, ทิพย์รัตน์ ผลิใบ  
กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค

ตามที่กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง กรมควบคุมโรค ได้เผยแพร่รายงานการพยากรณ์โรคไข้เลือดออก พ.ศ. ๒๕๖๒ ไปยังผู้บริหารและหน่วยงานเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๑ - ๑๒ สถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หน่วยงานเครือข่ายที่ร่วมลงนามความร่วมมือโรคไข้เลือดออก (MoU) และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงกลาโหม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ และ กรุงเทพมหานคร เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวได้ใช้ประโยชน์จากผลพยากรณ์ประกอบการวางแผนงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกภายในหน่วยงานตนเอง

จากการเผยแพร่รายงานการพยากรณ์โรคไข้เลือดออก พ.ศ. ๒๕๖๒ ดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงทำการสำรวจการใช้ประโยชน์จากรายงานพยากรณ์โรคดังกล่าว จากหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานพยากรณ์โรคไข้เลือดออกในปีต่อไปให้มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

การสำรวจการใช้ประโยชน์จากรายงานพยากรณ์โรค มีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญประกอบด้วย จัดทำแบบสอบถามทั้งในรูปแบบกระดาษและออนไลน์ หลังจากนั้นได้ประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานเครือข่ายตามช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือราชการ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และแอปพลิเคชันไลน์ ในการตอบแบบสอบถามภายในระยะเวลาที่กำหนด เมื่อครบกำหนดเวลาจึงทำการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล จัดทำรายงาน และเผยแพร่ทางเว็บไซต์กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง

## ๑. ข้อมูลทั่วไป

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ๕๓๖ คน จากหน่วยงานภายในกระทรวงสาธารณสุข ๘๑ คน (ร้อยละ ๑๕.๑) และหน่วยงานภายนอกกระทรวงสาธารณสุข ๔๕๕ คน (ร้อยละ ๘๔.๙) โดยหน่วยงานที่มีการตอบกลับมากที่สุด คือ กระทรวงศึกษาธิการ รองลงมาคือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ตารางที่ ๑) ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับทราบรายงานพยากรณ์โรคไข้เลือดออกทางหนังสือราชการ (ร้อยละ ๔๒.๓) รองลงมาคือ เว็บไซต์กองโรคติดต่อฯ โดยแมลง (ร้อยละ ๓๔.๙) และจากการประชุม (ร้อยละ ๒๒.๘)

ตารางที่ ๑ จำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถามการใช้ประโยชน์จากรายงานพยากรณ์และการประเมินพื้นที่เสี่ยงโรคไข้เลือดออก (N = ๕๓๖)

หน่วยงาน	จำนวน (ร้อยละ)
กระทรวงศึกษาธิการ	๒๑๗ (๔๐.๕)
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๒๐๐ (๓๗.๓)
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	๓๗ (๖.๙)
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	๓๐ (๕.๖)
สำนักงานป้องกันควบคุมโรค/สถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง	๒๔ (๔.๕)
สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	๑๐ (๑.๙)
โรงพยาบาล	๖ (๑.๑)
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/ศูนย์สุขภาพ	๔ (๐.๗)
กรุงเทพมหานคร	๓ (๐.๖)
กระทรวงมหาดไทย	๒ (๐.๔)
กรมประชาสัมพันธ์	๑ (๐.๒)
กระทรวงวัฒนธรรม	๑ (๐.๒)
กระทรวงอุตสาหกรรม	๑ (๐.๒)

## ๒. การใช้ประโยชน์

เมื่อพิจารณาการนำรายงานพยากรณ์โรคไข้เลือดออกไปใช้ประโยชน์ พบว่า หน่วยงานภายในกระทรวงสาธารณสุข ส่วนใหญ่ใช้ข้อมูลจากการพยากรณ์โรคไปใช้ในการจัดทำแผนงาน/โครงการเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออก รองลงมาคือใช้อ้างอิงทางวิชาการ แจกกระจายในการเฝ้าระวังโรค ติดตามสถานการณ์ และเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์สถานการณ์ของโรคอื่น ๆ ในขณะที่หน่วยงานภายนอกกระทรวงสาธารณสุข ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ในการอ้างอิงทางวิชาการ รองลงมาคือ จัดทำแผนงาน/โครงการเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออก ประชาสัมพันธ์ให้เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องของหน่วยงาน เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง นักท่องเที่ยว ในการเฝ้าระวัง กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง รวมถึงให้คำแนะนำในการป้องกันตนเองและอาการของโรค และใช้เป็นข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังป้องกันโรคและการจัดรณรงค์ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงในหน่วยงานและรอบหน่วยงาน (ตารางที่ ๒ และ ๓)

ตารางที่ ๒ การใช้ผลประโยชน์จากรายงานพยากรณ์โรคไข้เลือดออกปี ๒๕๖๒ ของหน่วยงานภายในกระทรวงสาธารณสุข (N = ๘๑)

การใช้ประโยชน์	จำนวน (ร้อยละ)
จัดทำแผนงาน/โครงการ	๖๔ (๕๑.๒)
อ้างอิงทางวิชาการ	๕๓ (๔๒.๔)
แจกกระจายในพื้นที่ เช่น สสจ. สสอ. รพ. เพื่อเฝ้าระวังโรค	๕ (๔.๐)
ใช้ติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ และใช้เป็นตัวอย่างในการพยากรณ์โรคและการวิเคราะห์ข้อมูลโรคอื่น	๓ (๒.๔)

ตารางที่ ๓ การใช้ผลประโยชน์จากรายงานพยากรณ์โรคไข้เลือดออกปี ๒๕๖๒ ของหน่วยงานภายนอก  
กระทรวงสาธารณสุข (N = ๔๕๕)

การใช้ประโยชน์	จำนวน (ร้อยละ)
อ้างอิงทางวิชาการ	๑๒๐ (๔๑.๗)
จัดทำแผนงาน/โครงการ	๑๐๘ (๓๗.๕)
ประชาสัมพันธ์ให้เจ้าหน้าที่/นักเรียน ฯลฯ ในการเฝ้าระวัง กำจัด แหล่งเพาะพันธุ์ รวมถึงคำแนะนำในการป้องกันตนเองและอาการ ของโรค	๔๑ (๑๔.๒)
ใช้เป็นข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังป้องกันโรค, การจัดรณรงค์ทำลายแหล่ง เพาะพันธุ์ยุง	๑๙ (๖.๖)

### ๓. การพยากรณ์โรคและประเมินพื้นที่เสี่ยง

จากการสอบถามการดำเนินงานพยากรณ์และประเมินพื้นที่เสี่ยงเฉพาะของหน่วยงานภายใน  
กระทรวงสาธารณสุข พบว่า มี ๖๓ แห่ง (ร้อยละ ๗๗.๘) ที่มีการพยากรณ์และประเมินพื้นที่เสี่ยงโรคไข้เลือดออก  
ในพื้นที่ตนเอง โดยการพยากรณ์จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกทุกแห่งใช้วิธีอนุกรมเวลาในการวิเคราะห์ ซึ่งเป็น  
การพยากรณ์จำนวนผู้ป่วยในระดับอำเภอมากที่สุด (ร้อยละ ๓๔.๖) รองลงมาคือ จังหวัด (ร้อยละ ๒๗.๖) ตำบล  
(ร้อยละ ๒๔.๔) และหมู่บ้าน (ร้อยละ ๑๓.๔) ส่วนการประเมินพื้นที่เสี่ยงมีการใช้วิธี risk matrix (ร้อยละ ๖๕.๖)  
โปรแกรมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (ร้อยละ ๒๗.๙) และการใช้ข้อมูลสถานการณ์ เช่น จำนวนป่วย อัตราป่วย  
(ร้อยละ ๖.๖) วิเคราะห์ ซึ่งเป็นดำเนินการในระดับอำเภอมากที่สุด (ร้อยละ ๓๕.๑) รองลงมาคือ ตำบล (ร้อยละ  
๒๗.๒) จังหวัด (ร้อยละ ๒๑.๒) และหมู่บ้าน (ร้อยละ ๑๖.๖)

### ๔. ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามได้มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการพยากรณ์และประเมิน  
พื้นที่เสี่ยงที่สำคัญ ดังนี้

๑. เพิ่มความถี่ในการพยากรณ์โรค โดยการออกรายงานพยากรณ์โรคไข้เลือดออก ควรดำเนินการ  
อย่างน้อยทุก ๓ เดือน ควรออกก่อนปีงบประมาณใหม่ เพื่อให้สามารถวางแผนการดำเนินงานและจัดสรร  
ทรัพยากรได้ และพยากรณ์อีกครั้งในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ก่อนถึงฤดูการระบาดของ  
ของโรค

๒. ควรจัดทำเนื้อหาให้สั้นและเข้าใจง่าย รวมทั้งเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น โดย  
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เสนอให้มีการเผยแพร่ด้วยหนังสือราชการมากที่สุด (ร้อยละ ๓๙.๗) รองลงมาคือ  
social media (ร้อยละ ๓๗.๙) เช่น facebook เป็นต้น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (ร้อยละ ๒๐.๗) และการ  
ประชุม (ร้อยละ ๑.๗)

๓. ควรมีการจัดประชุม/Workshop ให้ผู้รับผิดชอบเข้าใจวิธีการวิเคราะห์

๔. ควรมีการเพิ่มปัจจัยในการวิเคราะห์และวิธีการวิเคราะห์ที่พื้นที่สามารถดำเนินการได้เอง

๕. ควรมีการพยากรณ์และประเมินพื้นที่เสี่ยงโรคติดต่ออื่น โดยยุงลายอื่น ๆ

๖. ระบุกิจกรรมที่ควรดำเนินการป้องกันควบคุมโรคตามระดับความเสี่ยงจากการพยากรณ์โรค และ  
แนวทางการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันตามช่วงเวลาแต่ละฤดูกาล

## ๕. บทสรุป

จากการสำรวจการใช้ประโยชน์จากรายงานพยากรณ์โรค ประเด็นสำคัญที่กองโรคติดต่อ นำโดยแมลงควรต้องนำไปพิจารณาการพยากรณ์โรค ได้แก่ การปรับปรุงวิธีการ บัณฑิต และความถี่ ในการพยากรณ์ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่สามารถดำเนินการได้เองและมีความแม่นยำมากขึ้น ในส่วนรูปแบบ ของรายงานต้องมีความกระชับ เข้าใจง่าย มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เครือข่ายภายนอกกระทรวงสาธารณสุขสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ได้

คณะผู้ศึกษาขอขอบพระคุณหน่วยงานต่าง ๆ ที่เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม การใช้ประโยชน์จากรายงานพยากรณ์และการประเมินพื้นที่เสี่ยงโรคไข้เลือดออก พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยข้อมูลและ ข้อเสนอแนะที่ได้จะนำไปใช้พัฒนาการพยากรณ์โรคไข้เลือดออกให้มีประสิทธิภาพต่อไป